

POSTANOWIENIE

Dnia 13 listopada 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

SSA Piotr Prusinowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa K. K.

przeciwko Syndykowi Masy Upadłości Zakładów Motoryzacyjnych I. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości w I.

o ustalenie istnienia stosunku pracy, wynagrodzenie za pracę

w przedmiocie skargi powoda o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w R. z dnia 19 lutego 2014 r. w sprawie [...],

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 13 listopada 2014 r.,

zażalenia powoda na postanowienie Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w R.

z dnia 28 marca 2014 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie, pozostawiając Sądowi Okręgowemu w R. orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 19 lutego 2014 r. Sąd Okręgowy w R. uchylił wyrok Sądu Rejonowego w R. z dnia 23 sierpnia 2013 r. w części dotyczącej żądania zasądzenia wynagrodzenia za pracę w kwocie 88.260 zł i w tym zakresie odrzucił pozew. W pozostałym zakresie apelację pozwanego Syndyka Masy Upadłości

Zakładów Motoryzacyjnych „I.” Spółka z o.o. w upadłości w I. oddalił. W dniu 20 marca 2014 r. powód K. K. złożył skargę o wznowienie postępowania. Wskazał, że w postępowaniu przed Sądem odwoławczym pozbawiony został możliwości obrony swoich praw, na skutek odmowy uwzględnienia wniosku o odroczenie rozprawy i wyznaczenie innego terminu. Sąd Okręgowy w R. postanowieniem z dnia 28 marca 2014 r. odrzucił skargę o wznowienie postępowania. Uznał, że skarga nie została oparta na ustawowej podstawie. Zdaniem Sądu możliwe jest wprowadzenie żądanie na podstawie art. 401 pkt 2 k.p.c. wznowienia postępowania z powodu nieważności, jeśli na skutek naruszenia przepisów strona została pozbawiona możliwości działania, jednak dotyczy to sytuacji kwalifikowanych. Sąd nawiązał w rozważaniach do przepisu art. 379 pkt 5 k.p.c. i podkreślił, że wznowienie postępowania może wystąpić wyłącznie w razie całkowitego pozbawienia skarżącego możliwości obrony swoich praw. Samo zaś sformułowanie podstawy wznowienia w sposób odpowiadający treści przepisu nie oznacza jeszcze oparcia skargi na ustawowej podstawie wznowienia. W tym kontekście Sąd Okręgowy argumentował, że stawiennictwo stron na rozprawę nie było obowiązkowe, a tylko nadzwyczajne wydarzenie, uniemożliwiające stronie uczestnictwo w rozprawie, zobowiązuje sąd do odroczenia rozprawy i to jedynie wówczas, gdy zarządzono osobistą obecność strony lub gdy jest ona związana z czynnością, która nie może zostać zrealizowana za pośrednictwem pełnomocnika. W ocenie Sądu drugiej instancji w przedmiotowej sprawie tego rodzaju sytuacja nie występowała.

Z postanowieniem Sądu Okręgowego w R. nie zgodził się powód. Wniósł zażalenie, w którym domagał się uchylenia orzeczenia. Zarzucił rozstrzygnięciu naruszenie przepisów postępowania, co miało wpływ na wynik sprawy. W szczególności skarżący wskazał na uchybienie art. 209 k.p.c., art. 214 § 1 k.p.c., art. 217 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., a także na niewłaściwe zastosowanie art. 410 § 1 k.p.c. i art. 401 pkt 2 k.p.c., polegające na uznaniu, że powód nie oparł skargi na ustawowej podstawie.

W uzasadnieniu zażalenia podniósł, że w dniu 19 lutego 2014 r. Sąd Okręgowy w R. wyznaczył posiedzenia w dwóch sprawach z jego udziałem (na 10:00 w Wydziale Pracy, a na 10:10 w Wydziale Karnym). Z uwagi na ten konflikt powód wnioskował na piśmie, aby w sprawie pracowniczej zmieniono termin

rozprawy. Nie otrzymał jednak odpowiedzi. Zdaniem skarżącego rozpoznanie apelacji i wydanie wyroku naruszało zasadę ustności procesu, a co za tym idzie prawo do osobistego uczestnictwa w rozprawie i przedstawiania własnych racji. Dodatkowo skarżący zwrócił uwagę, że odrzucenie skargi o wznowienie postępowania może nastąpić jedynie z przyczyn formalnych, bez merytorycznej oceny zasadności podstawy wzruszenia prawomocnego wyroku. Zdaniem powoda skarga o wznowienie postępowania spełniała wymogi zawarte w art. 410 § 1 k.p.c., gdyż została oparta na ustawowej podstawie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest uzasadnione. Rację ma skarżący, gdy twierdzi, że Sąd Okręgowy w R. nie miał podstaw do odrzucenia skargi o wznowienie postępowania. Stwierdzenie na posiedzeniu niejawnym dopuszczalności wznowienia nie ogranicza się do badania, czy wskazane przez skarżącego okoliczności dają się podciągnąć pod przewidzianą w ustawie podstawę wznowienia, lecz obejmuje ustalenie, czy podstawa wznowienia rzeczywiście istnieje. Nastąpiła bowiem - wskutek uchylecia art. 411 k.p.c. - eliminacja dwustopniowego postępowania. Skarga o wznowienie postępowania podlega - w myśl art. 410 § 1 k.p.c. - odrzuceniu, jeżeli - w okolicznościach konkretnej sprawy - podawana podstawa nie zostanie przez sąd stwierdzona (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2014 r., I PZ 1/14, LEX nr 1466625, z dnia 10 lutego 2006 r., I PZ 33/05, OSNP 2007 nr 3 - 4, poz. 42, z dnia 3 kwietnia 2014 r., II PZ 1/14, LEX nr 1455198). W przeciwnym wypadku sąd zobowiązany jest zgodnie z dyspozycją art. 412 § 1 k.p.c. rozpoznać sprawę na nowo, a następnie, stosownie do okoliczności, oddalić skargę albo ją uwzględnić. Na gruncie rozpoznawanej sprawy istotne było, czy sekwencja zdarzeń, na którą powoływał się skarżący odpowiada ustawowej podstawie wznowienia, określonej w art. 401 pkt 2 k.p.c., a w szczególności, czy wskutek naruszenia przepisów prawa powód był pozbawiony możliwości działania. Przesłanka ta ma charakter dychotomiczny. Zakłada, że doszło do naruszenia przepisu oraz pozbawienia możliwości działania. Jasne jest, że między tymi czynnikami musi

dojść do interakcji (postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 24 października 2012 r., I ACa 557/12, LEX nr 1267201).

W przepisach dotyczących postępowania przed sądem odwoławczym nie uregulowano w sposób odrębny kwestii związanej z odraczaniem posiedzeń jawnych. Spostrzeżenie to, z jednej strony, kieruje uwagę na przepisy odnoszące się do postępowania pierwszoinstancyjnego, z drugiej zaś, skłania do rozważenia występowania odrębności. Według art. 214 § 1 k.p.c. rozprawa ulega odroczeniu w dwóch przypadkach – w razie stwierdzenia nieprawidłowości w doręczeniu wezwania albo jeśli nieobecność strony została wywołana nadzwyczajnym wydarzeniem lub inną znaną sądowi przeszkodą, której nie można przewyżyć. Przystępując do analizy tego przepisu konieczne jest uwzględnienie kilku aspektów prawnych i faktycznych. Po pierwsze, nie można przeoczyć, że przepis posługuje się zwrotem stanowczym „ulega odroczeniu”, co sprawia, że wniosek strony ma przede wszystkim informacyjne znaczenie (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2009 r., IV CSK 468/08, LEX nr 515415). Po drugie, przepis stanowi realizację zasady jawności (art. 9 k.p.c.), ustności (art. 210 § 1 k.p.c.) i bezpośredniości postępowania sądowego. W tym świetle należy zwrócić uwagę na paralelną konstrukcję prawną. Obecność stron na rozprawie ma charakter fakultatywny i jej brak nie tamuje przeprowadzenia czynności procesowych. Jednocześnie strona ma prawo do uczestniczenia w posiedzeniu jawnym, co znaczy, że powinna być o nim prawidłowo zawiadomiona. Uchybienie temu obowiązkowi nie może być konwalidowane przez doręczenie odpisu protokołu rozprawy obrazującego przebieg postępowania dowodowego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2009 r., I PK 19/09, LEX nr 519171). Inaczej rzecz ujmując art. 214 § 1 k.p.c. stoi na straży prawa do osobistego udziału w czynnościach procesowych, co wpisuje się w model sprawiedliwej procedury sądowej (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 czerwca 2002 r., SK 5/02, OTK-A 2002 nr 4, poz. 41). Po trzecie, powinność odroczenia rozprawy warunkowana jest co do zasady obiektywnymi okolicznościami, na które strona nie ma wpływu. Stąd ustawodawca zastrzega, że przeszkoda ma być nieprzewyżzalna (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 2008 r., II UK 218/07, LEX nr 837068). Po czwarte, konieczne jest uwypuklenie, że powód w

procesie działał bez udziału pełnomocnika procesowego, a informacja pochodząca od Sądu o umożliwieniu mu uczestniczenia w obu posiedzeniach (w sprawie pracowniczej oraz karnej) dotarła do skarżącego dopiero w dniu 20 lutego 2014 r., czyli dzień po rozprawie (k. 247 akt).

Zestawiając powyższe argumenty, jasne staje się, że procedowanie przez Sąd Okręgowy w R. w dniu 19 lutego 2014 r. odbyło się z obrazą art. 214 § 1 k.p.c. Wyznaczenie dla tej samej strony dwóch rozpraw w tym samym terminie jest obiektywną, i niezależną przeszkodą uniemożliwiającą uczestniczenie w posiedzeniu sądu. Z metodologicznego punktu widzenia brak racjonalnych powodów do zapatrywania, że obowiązek odroczenia rozprawy według art. 214 § 1 k.p.c. doznaje modyfikacji przed sądem drugiej instancji. Pewne jest, że w postępowaniu odwoławczym dochodzi do zredukowania dynamiki poznawczej. Sąd drugiej instancji z reguły nie prowadzi postępowania dowodowego. Nie znaczy to jednak, że spełnia wyłącznie rolę kontrolną. Spostrzeżenie to w połączeniu z gwarancjami i standardami prawa procesowego jest wystarczającą rekomendacją do zaniechania poszukiwań nad złagodzeniem oddziaływania art. 214 § 1 k.p.c. w postępowaniu apelacyjnym.

Inną rzeczą jest, czy przedstawiona konkluzja jest jednoznaczna z uznaniem, że powód był pozbawiony możliwości działania, gdyż tylko wówczas nastąpi dopełnienie przesłanki zawartej w art. 401 pkt 2 k.p.c. Sąd Okręgowy w R. dokonując wykładni art. 376 k.p.c. odwołał się do poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 sierpnia 2003 r., I PK 213/02, OSNP 2004 nr 17, poz. 295, pominał jednak, że stanowisko w nim zawarte opierało się na zmiennej niewystępującej w rozpoznawanej sprawie. Sąd Najwyższy w tym judykacie wskazał, że udział w sprawie pełnomocnika procesowego wpływa na sposób dokonywania czynności procesowych. W rezultacie, osobisty udział strony w rozprawie apelacyjnej jest uzasadniony tylko wówczas, gdy dotyczył czynności, których pełnomocnik nie mógł podjąć (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2012 r., I UK 272/11, LEX nr 1215416). Oznacza to, że odwołanie się do powyższego poglądu jest dyskusyjne w sytuacji, w której powód działał samodzielnie, wnosił o odroczenie rozprawy mając ku temu usprawiedliwione podstawy i nie doczekał się odpowiedzi, mimo ponad dwutygodniowego okresu do

terminu posiedzenia. W tych okolicznościach nie można *a priori* założyć, że naruszenie przepisu prawa nie pozostawało w związku z pozbawieniem strony możliwości działania.

Odchodząc od sposobu argumentowania Sądu Okręgowego, choć nie zmieniając wątku, wypada zauważyć, że „pozbawianie możliwości działania” jest kwalifikowaną postacią „pozbawienia możności obrony swych praw”. W rezultacie nie w każdym wypadku nieważność postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. daje podstawy do złożenia skutecznej skargi o wznowienie postępowania. Chodzi wyłącznie o niemożność wynikającą z naruszenia przepisów prawa. Zestawiając określenia „obrona praw” i „działania” możliwe jest doszukiwanie się różnic merytorycznych między nieważnością postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. a podstawą wznowienia z art. 401 pkt 2 k.p.c. Zagadnienie to nie jest jednolicie postrzegane w literaturze przedmiotu. Nie mniej, akceptowalny jest w tym kontekście utrwalony pogląd orzecznicy, zgodnie z którym przepis art. 401 pkt 2 k.p.c. należy wyklądać w ten sposób, że strona zostaje pozbawiona możliwości działania tylko wtedy, gdy doszło do całkowitego pozbawienia jej możności obrony, a więc gdy znalazła się w takiej sytuacji, gdy nie tylko ograniczono lub utrudniono jej przedstawienie i popieranie swojego stanowiska w toczącym się postępowaniu, ale także, gdy było to wynikiem naruszenia przepisów prawa procesowego przez sąd lub inną stronę (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 1974 r., II CR 331/74, OSNCP 1975 nr 5, poz. 84, z dnia 14 czerwca 1968 r., I CR 432/667, OSNCP 1969, nr 7-8, poz. 137, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 października 1999 r., II UKN 174/00, OSNP 2001 nr 4, poz. 133, z dnia 21 września 2007 r., V CZ 88/07, LEX nr 486003, z dnia 30 stycznia 2014 r., IV CZ 112/13, LEX nr 1433607). Odwzorowanie tego rodzaju sytuacji procesowej nastąpiło w przedmiotowej sprawie. Sąd Apelacyjny naruszył przepis art. 214 § 1 k.p.c., czego bezpośrednim skutkiem była obiektywna i niezależna od strony niemożliwość wzięcia udziału w rozprawie, na której zapadł niekorzystny dla powoda i prawomocny wyrok. Skarżący oparł zatem skargę o wznowienie postępowania na ustawowej podstawie.

Kierując się przedstawionymi motywami Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

